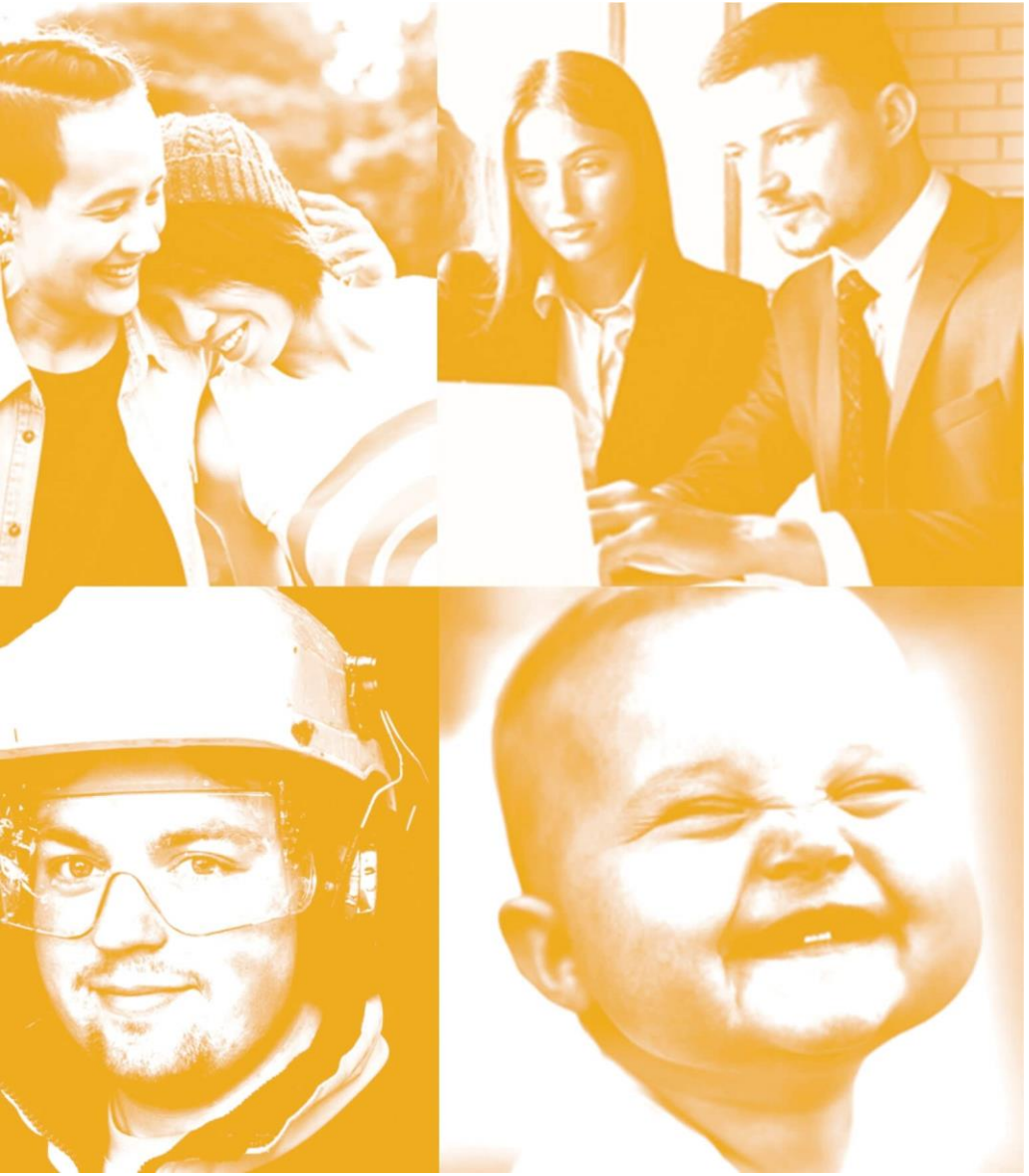

Hallituksen esitys tartuntatautilain muuttamisesta 245/2020 vp

Kirsi Ruuhonen
Hallitusneuvos

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
26.1.2021

Perustuslakivaliokunnan lausunto 44/2020 vp

Perustuslakivaliokunta esittää, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä vain, jos valiokunnan sen

- välttämättömyysedellytysten täsmentämisestä, (vastine s. 9)
- voimassaoloajan rajaamisesta (vastine s. 27)
- ja 9 a §:n täsmentämisestä (vastine s. 1)

tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Perustuslakivaliokunta pitää esityksessä omaksuttua perusratkaisua sitoa ehdotettujen viranomaisten toimivaltuuksien sekä niiden merkitsemien velvoitteiden ja perusoikeusrajoitusten asettaminen vaiheistetusti epidemian perustaso-, kiihtymis- ja leviämisvaiheisiin valiokunnan koronaepidemiaan liittyvässä käytännössä omaksutun **välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden** näkökulmasta lähtökohtaisesti **perusteltuna ja asianmukaisena.**

Valiokunta jakaa sen hallituksen esityksessä ilmaistun käsityksen, jonka mukaan sääntelyä voidaan pitää välttämättömänä, vaikka käytettävissä oleva tutkimustieto on vajavaista. **Tartunnan leviämisen mekanismi on kuitenkin selkeästi tiedossa** (HE, s. 99).

Perustuslakivaliokunnan lausunto 44/2020 vp

1) Välttämättömyysedellytysten täsmentämisestä, (vastine s. 9)

- muutetaan muotoon ”…2 momentissa säädettyjen edellytysten täyttyessä **on välttämätöntä** …”

2) Voimassaoloajan rajaamisesta (vastine s. 27)

- STM:n näkemyksen mukaan käytettävissä olevan asiantuntijatiedon perusteella sääntelyn on välttämätöntä olla voimassa 31.12.2021. PeV näkemyksen mukaan ehdotettujen rajoitustoimenpiteiden välttämättömyyttä ei ole mahdollista luotettavasti arvioida näin pitkälle aikavälille; näin ollen STM katsoo, että sääntelyn tulisi olla voimassa 30.6.2021 saakka. Vaikuttaa ilmeiseltä, että vallitseva epidemiatilanne ja sen kehittyminen edellyttää nyt käsiteltävänä olevan kaltaisen sääntelyn voimassa oloa myös 1.7.2021 alkaen.

3) Esitetyn 9 a §:n täsmentämisestä (vastine s. 1)

- STM pitäytyy hallituksen esityksessä omaksutussa kannassa, jonka mukaan 9 a §:n on perusteltua sisältyä lakiesitykseen. Säännöksessä ehdotetuilla valtuuksilla on merkitystä riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamisessa vallitsevassa covid-19-epidemian aiheuttamassa häiriötilanteessa.
- Perustuslakivaliokunnan mielestä nyt ehdotetussa sääntelyssä aluehallintovirastolle ja sosiaali- ja terveysministeriölle jää lailla säätämisen vaatimuksen kannalta **liian laaja harkintavalta** säännöksen soveltamisessa.
  - STM ehdottaa 2 momentin sääntelyä täsmennettäväksi siten, että **pykälässä vielä selkeämmin säädettäisiin kunnan ja kuntayhtymän velvoitteesta antaa palveluja myös sellaisille asiakkaille ja potilaille, jotka eivät kuulu kunnan tai kuntayhtymän järjestämisvastuun piiriin.** Velvoite aktualisoituisi tältä osin, jos aluehallintovirasto tekee toimialueellaan asiaa koskevan päätöksen. Lisäksi momenttiin ehdotetaan lisättäväksi päätöksen antamisen edellytykseksi se, että kunta tai kuntayhtymä ei ole pystynyt turvaamaan ihmisille riittäviä palveluja säännönmukaisin palveluiden järjestämistä ja hankkimista koskevin toimin taikka palveluiden riittävyyden turvaaminen edellyttää kiireellistä viranomaispäätöstä. Lisäedellytyksenä päätöksenteolle asetettaisiin myös se, että STM:n, THL:n tai aluehallintovirastojen säännönmukainen ohjaus ei ole riittänyt.
- Lisäksi perustuslakivaliokunta katsoo, että kun on kyse sääntelystä, joka koskee sosiaali- tai terveyspalveluja kunnalle tai kuntayhtymälle sopimuksen perusteella tuottavalle **yksityiselle palveluntuottajalle** asetettavia velvollisuuksia, viranomaiselle jää sääntelyssä **liian laaja harkintavalta** velvoitteiden sisällön suhteen.
  - STM saattaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan harkittaviksi vastineessa hahmoteltuja täsmennysvaihtoehtoja 9 a §:n 1 ja 5 momenttiin sekä uutta 6 momenttia. Tarkoituksena olisi täsmentää niitä edellytyksiä, joiden perusteella viranomaispäätös voitaisiin tehdä ja palvelujen riittävyys turvata (vastine s. 4-).

Ns. 58-kirjainpykälät

Vastineessa käsitellään voimassa olevan 58 §:n suhdetta esitettyihin säännöksiin (58 c, 58 d ja 58 g §) – s. 10 alkaen.

- Tarkoituksena on laajentaa rajoitusten kohdentamismahdollisuutta eri tiloissa myös sellaiseen jatkuva- ja tilapäisluonteiseen toimintaan, joka ei kuulu näiden käsitteiden ja niiden nykyisen viranomais- ja oikeuskäytännön piiriin, mutta on koronaviruksen aiheuttaman tartuntariskin osalta vastaavassa asemassa.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan perusoikeusrajoitusten täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta huomiota joihinkin sääntelyn yksityiskohtiin.

- Vastineessa täsmennysehdotuksia tältä osin (esim. ulkotilan määritelmä).

STM:n näkemyksen mukaan esitetty 58 g §:n (tilojen sulkeminen asiakkailta ja osallistujilta) muotoilu on riittävä.

Ns. 58-kirjainpykälät

Kunnan ja aluehallintoviraston toimivalta (58 d ja 58 g §)

- Samalla alueella voimassa olevia päätöksiä tulee noudattaa.

Päätöksenteon edellytyksistä (58 d, 58 f ja 58 g §)

- Ilmaantuvuustiedot käytettävissä olevan tiedon mukaisesti.

Sääntelyn kohteena olevista asianosaisista

- STM viittaa hallintolain (434/2003) säännöksiin, joissa säädetään muun muassa asianosaisen kuulemisesta sekä vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta (34 ja 41 §). Kunnan valtuuston velvollisuudesta pitää huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä säädetään kuntalaissa (410/2015). STM ei pidä tarkoituksenmukaisena säätää erikseen *tartuntatautilaissa* viranomaisen ja järjestävän tahon välisestä vuoropuhelusta.

- Sääntelyn soveltamisalasta (58 c, 58 d, 58 f ja 58 g §)
  - Valtion virastot tarvittaessa mahdollista lisätä lain soveltamisalaan.
  - STM toteaa, ettei uskonnonharjoittamista ole säädöstekstissä nimenomaisesti rajattu soveltamisalan ulkopuolelle > käytännössä kuitenkin mahdollisuus kohdistaa 58 g §:n mukainen viranomaispäätös ainoastaan liikunta- tai urheilutoimintaa taikka huvi- ja virkistystoimintaa laissa säädetyissä tiloissa harjoitettavaan toimintaan tosiasiallisesti johtaa siihen, ettei päätös vaikuttaisi kohdistuvan nimenomaan uskonnonharjoittamisena pidettyyn toimintaan.
  - Koulukuljetukset, lakisääteiset palvelut sekä viranhaltija.
- Suunnitelma toimenpiteistä covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi (58 h §) nähtäville.

Valvontaa koskeva sääntely (59 a – 59 c §)

- Poliisin valvontarooliin ei ehdoteta muutoksia, eikä Valviraa lisättäväksi.

- Traficomin tarkastustoimivaltuuksiin täsmennys.

- Mahdollisuuden korjata rike määräaika asetetaan *suhteessa* puutteen tai epäkohdan sekä määräyksen alaisen toiminnan *luonteeseen*.

- Oikeus saada tietoja valvonnassa (uusi 59 e §)

Karanteenia ja eristämistä koskeva sääntely

- Tekniset täsmennykset johtuen esitetyssä 68 §:ssä säädettävistä eristämispaikoista (vastine s. 22-).

- STM toteaa, ettei karanteenia ja eristämistä koskeviin päätöksenteon edellytyksiin esitetä muutoksia.

Virka-apu (89 §)
- toistaiseksi voimassa olevan virka-apusäännöksen täsmentäminen

Hallintovaliokunta on lausunnossaan (HaVL 29/2020 vp) todennut mm., että virka-avulla voi olla käytännössä tärkeä merkitys lakiehdotukseen sisältyvien säännösten toimeenpanossa. Valiokunta toteaa yleisesti, että sen hallintotoimen, jonka toteuttamiseen pyydetään toisen viranomaisen virka-apua, tulee kuulua **virka-avun pyytäjän tehtäväpiiriin**.

Virka-apua antavan viranomaisen tulee puolestaan olla lakiin perustuvan toimivallan nojalla oikeutettu antamaan virka-apua. Yksinomaan lakiin sisältyvä maininta esimerkiksi siitä, että tietty viranomainen antaa toiselle viranomaiselle virka-apua ei vielä ilmaise virka-avun antamiseen liittyvää sisällöllistä toimivaltaa, vaan virka-avun antamiseen tulee olla joko yksilöidympi tai yleisempi sisällöllinen toimivaltuus lainsäädännössä.

Valiokunnan käsityksen mukaan maamme lainsäädäntöön sisältyy merkittävästi tässä suhteessa puutteellista ikään kuin **vanhempaa ajatuksellista perua** olevaa lainsäädäntöä, joka olisi syytä ottaa kokonaisvaltaisempaan tarkasteluun sopivassa yhteydessä.

- STM:n näkemyksen mukaan ottaen huomioon se, että hallituksen esityksessä esitetään ainoastaan joitakin muutoksia voimassa olevaan 89 §:ään sekä valmisteluaikataulu, esitetty 89 § olisi perusteltua hyväksyä esitetyssä muodossaan ja palata hallintovaliokunnankin esiin nostamiin säännöksen täsmennystarpeisiin erikseen myöhemmin normaalissa lainvalmistelussa.

Esityksen taloudelliset vaikutukset; kompensaatio

Perustuslakivaliokunnan mukaan nyt arvioitavassa sääntelykontekstissa on valtiosääntöoikeudellisista syistä perusteltua säätää kohtuullisesta kompensaatiosta elinkeinonharjoittajille näille kunnan tai aluehallintoviraston tekemästä tilojen sulkemispäätöksestä aiheutuvista taloudellisista menetyksistä erityisesti silloin, kun rajoitus kestää pidemmän ajan kuin yhden sulkemispäätöksen enimmäisajaksi säädetyn 14 vuorokauden ajan. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä täydentää sääntelyä.

Talousvaliokunta korostaa, että kaikkein suurimmat taloudelliset vahingot aiheutuisivat viruksenlaajamittaisesta leviämisestä, joten tehokkaat rajoitustoimet mahdollistava lainsäädäntö on tarpeen. […] Toisaalta käsillä olevaa tilannetta, jossa ehdotettuun sääntelyyn on rakennettu moniportainen ja tarkkarajainen rajoitustoiminen asteikko ja tilojen sulkeminen tulisi kyseeseen vasta viimesijaisena keinona ja varsin rajatuksi ajaksi, ei voida suoraan rinnastaa viimekeväiseen tilanteeseen. Sääntelyn perusteella jo ennalta tiedossa olevat kriteerit ja asteittain, tautitilanteen perusteella ankaroituvat rajoitustoimet sekä jo tähänastinen tilanteen kehitys mahdollistavat jossain määrin toiminnan sopeuttamista ja rajoitustilanteisiin valmistautumista.

Talousvaliokunta kiinnittää kompensaation lisäksi huomioita muihin, jo käytössä oleviin soveltamisalaltaan yleisiin yritysten tukemista koskeviin järjestelmiin. Ennalta-asetettuihin tukimekanismeihin on perusteltua suhtautua siinä mielessä pidättyvästi, että ne voivat myös epätoivottavalla tavalla ohjata yritysten valintoja ja toimintaa. Tältä kannalta takautuvat, ns. kustannustukimekanismin kaltaiset järjestelmät ovat yleisesti perustellumpi tapa yritysten tukemiseen, ja niiden tarvetta tulee arvioida viruspandemian edelleen jatkuessa. Mikäli tartuntatautilain nojalla kielletään asiakastilojen käyttö, tulee valtion kompensoida tilojensulkemisesta aiheutuvia menetyksiä elinkeinonharjoittajalle joko kustannustuen tai muun soveltuvan tukimekanismin muodossa.

- STM yhtyy talousvaliokunnan lausuntoon. Erillistä kompensaatiosääntelyä tästä esityksestä johtuviin eritasoisten rajoitusten aiheuttamiin mahdollisiin taloudellisiin tappioihin elinkeinonharjoittajille ei ehdoteta lisättäväksi lakiesitykseen. (vastine s. 31-)